

ALİ AYÇİL'İN ŞİİR DÜNYASI: KENDİNİ ARAYAN ADAM

Hakan Değirmenci*

Öz

Türk şiirinde 1990 sonrasında görülmeye başlanan Ali Ayçil, son yirmi yılda adından daha sık bahsedilen yeni kuşak şairlerden birisi olmuştur. Edebiyatın başka türlerinde de eserler veren Ayçil, hikâye ve denemeleriyle de dikkatleri çekmektedir. Sanatsal anlamda edebi faaliyetlerinin yanında, ülkenin önemli dergilerinden birinin başında olması bakımından, idareci vasfıyla da edebiyatın tam merkezinde bulunmaktadır. Yani Ali Ayçil, öncelikle bir şair, nesir türündeki eserleriyle bir yazar, bir sanat yönetmeni ve bir televizyon programcısıdır. Bunlara ilaveten aldığı eğitime istinaden eski bir tarih öğretmenidir. Üç şiir kitabı olan Ayçil, başlangıçta hem hece vezniyle hem serbest vezinle şiirler yazmış daha sonra tamamen serbest şiire yönelmiştir. Şiirlerinde varlık, arayış, aşk, tabiat ve yalnızlık gibi insanoğlunun temel ilgilerini ve meselelerini ele almış, bunları kendine has bir üslûbla dile getirmiştir. Çalışmamızda öncelikle bir temel olması bakımından şairin hayatı, şiir kitapları ve sanat anlayışı hakkında giriş mahiyetinde bilgiler verilecek, ardından anlamsal olarak derinliğe ulaşabilmek amacıyla şiirlerden örneklerle tema ve içerik konusuna eğilinerek Ayçil'in şiir evreni ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ali Ayçil, Dergâh, şiir, hece, izlek.

THE POETRY WORLD OF ALİ AYÇİL: THE MAN LOOKİNG FOR HIMSELF

Abstract

Ali Ayçil is a member of new generation of poets who started to appear in Turkish poetry after 1990, but his name has been mentioned frequently in last twenty years. Ayçil draws the attention of those who draw attention and attract attention in other genres, and artistic relationship is next to literary activities. In other words, Ali Ayçil is primarily a poet, a successful writer with his proses a successful television programmer and an art director. Additionally, he is former history teacher. Ayçil, who has three poetry books, originally wrote with syllables, then gives up on it and starts to

* Öğr. Gör. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD - ORCID: 0000-0002-1208-6628

e – posta: hakan.degirmenci@adu.edu.tr

Geliş/Received: 19 Haziran /June 2020

Kabul/Accepted: 30 Kasım / November 2020

write free poems. In his poems, photographs discussed the basic interests and issues of human beings such as love, love, nature and loneliness, and expressed them in a style you use. It is for Ayçil's attempt to land because of the poem universe.

Keywords: Ali Ayçil, Dergâh, poetry, hece, themes.

Giriş

1969 yılında Erzincan'da dünyaya gelen Ali Ayçil, ilk ve orta öğrenimini aynı yerde bitirmiş, daha sonra Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun olarak yükseköğretimini tamamlamıştır. Bolu ve Karabük'te öğretmenlik yapmıştır. İlk yazısı Erzincan'da *Çayırli* gazetesinde basılan Ali Ayçil'in "Yeşildeniz" adlı ilk şiiri 1994 yılında *Dergâh* dergisinde çıkmıştır (Tonga, 2018). *Dergâh*, *Hece*, *Varlık*, *Kitaplık*, *İzdiham*, *Gerçek Hayat*, *Mostar* dergilerinde şiir, makale ve denemeleri yer almış; *Mostar* dergisinde editörlük, *Gerçek Hayat*'ta Yazı İşleri Müdürlüğü yapmıştır. 2015 yılının Aralık ayından beri *Dergâh* Dergisi Genel Yayın Yönetmenliğini devam ettiren Ayçil, TRT ve bazı özel televizyonlarda program danışmanlığı yapmış ve kültür programları da hazırlayıp sunmuştur. *Arastanın Son Çırağı*, *Naz Bitti* ve *Bir Japon Nasıl Ölüyor* adlarında şiir kitapları; *Sur Kenti Hikâyeleri*, *Ceviz Sandıklar ve Para Kasaları*, *Kovulmuşların Evi* ve *Yenilgiden Dönerken* isimleriyle yayınlanmış deneme ve hikâyeleri bulunmaktadır.

Ali Ayçil'in ilk şiir kitabı olan *Arastanın Son Çırağı*'ı ilk baskısını 1999 yılında yapmıştır. 2016'da *Dergâh* Yayınları tarafından tekrar basılan kitapta yirmi beş şiir bulunmaktadır. Ayçil'in ikinci şiir kitabı *Naz Bitti* ilk baskısını 2001 yılında yapmış, eser 2018 yılında *Dergâh* Yayınları tarafından tekrar basılmıştır. Bu kitap yirmi bir şiirden oluşmaktadır. Ayçil üçüncü ve son şiir kitabı *Bir Japon Nasıl Ölüyor*'ün ilk baskısı Mart 2018 tarihinde yine *Dergâh* Yayınları tarafından yapılmıştır. Bu kitabın içinde ise yirmi dört şiir bulunmaktadır.

Kuru Kök ve Taşra Sızlanmaları olmak üzere iki bölümden oluşan *Arastanın Son Çırağı*'nda genel olarak taşra-şehir hayatı, arayışlar ve aşk temaları üzerinde durulmuştur. Şair, tabiat ve tarihe ait kavramları yaşadığı olaylara yedirerek onlarla bir çıkış yolu aramıştır. Keklikçi'ye göre (2008) bunda şairin yetiştiği bölgenin ve aldığı tarih eğitiminin etkileri görülmektedir.

İlk kitabın devamı olarak görebileceğimiz *Naz Bitti*, yirmi bir şiirden oluşmaktadır. Bu kitapta Ayçil, biçim kaygısını ön plana çıkararak kitabın bütün şiirlerini hece ölçüsü ile yazmıştır. Şiirler hecenin on dördü kalıbına göre yazılmıştır. *Küçük Beyi Vurdular* ve *Av hariç diğer şiirler* dördüklükler hâlinde kaleme alınmıştır. Kitap, *Naz* ve *Bitti* şeklinde iki bölümden oluşmaktadır. Muhtemel ki şair, kendisine ait bazı sızlanma ve çaresizlik durumlarını bir "naz" olarak görmüş ve bu kitapla bunların hepsinin bittiğini bize haber vermek istemiştir. *Naz* bölümünde aşk duygusunu öne çıkaran Ayçil, *Bitti* bölümünde ise yer yer kendi çıkış yolunu aramakla birlikte daha

çok bazı toplumsal hadiselerin üzerinde bıraktığı etkileri dile getirmiştir. Bir söyleşisinde kitabın taşıdığı genel malzemeyi ve karakterini şöyle izah etmiştir: Şairin şiire taşıdığı malzeme, imgeleri ve imajları, çocukluğu ve yaşantısından fazlasıyla izler taşır. Bu kitapta da benim hikâyemden izler var tabii ki ama bunlar ezilmişlikten kaynaklanan izler değil. Daha çok tarihin gündönümüne, taşranın kente akışına, toprağa dayalı olandan makinaya dayalı olana geçişe tanıklık eden izler (Korkmaz, 2019: 36).

Şairin yirmi dört şiirden oluşan *Bir Japon Nasıl Ölüür*'de heceden vazgeçtiğini, fakat iç ahenk unsurlarının korunduğunu ve bir müzikal tertibin devam ettiğini görmekteyiz. Bir bakıma bu kitap, ilk iki kitabın ayakları üzerinde durmaktadır (Korkmaz, 2019: 39). Kitap, *Hem Yaralı Hem Yakını Bir Yaralının* ve *Bir Bahisçinin Eve Dönüşü* olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ayçil'in ikinci şiir kitabından bu yana epey bir süre şiir kitabı çıkarmadığını da hesaba katarsak bu sürede, şiirlerinin iyice demlendiğini ve olgunlaştığını söyleyebiliriz. Kitabın ilk bölümünde şairin kendini sorguladığı, bir kendilik arayışına girdiği, sonuç olarak bir "yara alarak" süreci atlatmaya varan şiirleriyle karşılaşırız. Kitabın ikinci bölümünde, aldığı "yaranın bilinciyle" yaklaştığı meseleleri kendi ruhsal tarafının yansımaları üzerinden anlatmaya çalışan bir göz vardır karşımızda. Bu açıdan yaklaştığımızda Ayçil'in bu kitapta şiir hattını, "hayal kırıklıkları"na kurduğunu söylemek gerekir. Şair, eleştirisini de ironisini de bu hat içinde kalmayı başararak yapar. Daha önceki ilk iki kitabında görülmeyen bu özellikler, Ayçil'in daha çok kendi doğasında kalarak kurduğu kültür ilişkilerinden farklı kültür ilişkilerine doğru yelken açması ile açıklanabilir.

Ayçil'in bütün şiir kitapları için söyleyebileceğimiz ortak yön ise hep bir arayış içinde olması ve şikâyet etmeyen, bağırmayan, buyurgan olmayan, anlatmaya dönük bir şiir diline sadık kalmasıdır. Ayçil, tüm bunları yaparken şiir dilini kendi imkânlarına göre çeşitlendirip yenilemeyi tercih etmiştir.

Ali Ayçil, her ne kadar deneme ve hikâye türünde eserler vermiş olsa da onun heybesinde taşıdığı asıl değer şiirdir. Ayçil doksan kuşağı şairlerindedir ve ilk dönem şiirlerini hece vezniyle yazmıştır. Kuşağı içindeki şairlerden farklı olarak İsmet Özel etkisinden bağımsız kalmış, özgün ve modern terkiplerle heceyi ihya etmiş, onu çağdaş bir düzleme getirmiştir. Kutlu'ya göre (2001) Ayçil'in hece ile yazması tıpkı Neşet Ertaş'ın yeniden keşfedilmesi gibi kabul görmüştür ve bu cesaret isteyen işe ilk Süleyman Çobanoğlu soyunmuştur. Fakat, Ayçil'in hece vezniyle yazması; Çobanoğlu'ndan veya diğer şairlerden bağımsız ele alınması gereken bir durumdur. Onun mevzuları, imgeleri ve iç ahengi bambaşka bir düzlemedir. İncelikli bir şekilde, Türkiye'de şiirin sokulmak istendiği havadan uzak durduğunu göstermek istemektedir (Kocabaş, 2019). Nitekim şair kendisiyle yapılan bir söyleşide sizi en iyi özetleyen cümle nedir sorusuna "Herkesin bindiği otobüse el sallayan adam." cevabını verirken bu gerçeği özetlemek istemiştir (Karataş, 2017).

Ali Ayçil'e göre (2008: 96) seksen kuşağının ideolojik kamplaşmaları ortadan kaldırması önemli bir başarıdır ve bu, Türk şiiri açısından yeni bir imkân alanına işaret etmektedir. Ona göre 1980'lerin şiiri İkinci Yeni'yle irtibatı sağlaması bakımından önemli bir işleve sahiptir.

Ayçil, son dönemin sıkça tartışılan kavramı “Yeni Hece” üzerine yapılan tartışmalara çok fazla girmemiştir. Başka şairler veya şiir çevreleri onu yeni hece kalıbına sokmaya çalışmışsa da, muhtemeldir ki, Ayçil dönemselleştirme veya kuramsal bir çerçeve koyma hakkını okurda ve edebiyat tarihçilerinde görmektedir. Sadece bir söyleşisinde “*Naz Bitti, Yeni Hece* şiirini biçimsel olarak gösteren bir kitap. *Yeni Hece* Türk şiirinin kendi sesine, biçimine, içeriğine dayanarak yani Batı tesirini en aza indirgeyerek inşa edilmiş bir şiirdir ve ‘biz’i ilgilendiren bir iddiadır. Kanaatimce Çobanoğlu bu şiirin imkânlarını bayağı genişletti. Bizden sonra da bu şiire yönelenlerin sayısı arttı.” (Korkmaz, 2019: 35) demesi bakımından yapılan tasnife bir itirazı olmadığını, bilakis desteklediğini anlıyoruz.

Ali Ayçil'in şiir dünyasında klasik şiirin ahengini de, halk şiirinin biçim ve ifade ediş şekillerini de bulmak mümkündür. Diğer taraftan onun dizelerinde şiirimiz için oldukça yeni sayılabilecek bir sözcük evreni ve imgelemele karşılaşılmaktadır ki, bu söyleyişe bir orijinalite katmakta ve karşımıza bir “Ayçil şiiri” çıkarmaktadır. Ayçil şiirinin temelinde “denge” vardır. Ona göre, şair geçmişten beslenmeli ama ona yapışıp kalmamalı, kendisi de yeni bir şeyler ortaya koymalıdır. Ayçil, gelişerek değişen ve sürekli bir tekâmül içinde olan bir bütünlükten yanadır:

“Eğer şiir yazıyorsanız, yazılmış şiiri de bilmeniz gerekiyor. Ben bir süre kendi imkânlarımla Divan şiiri çalıştım. Ama geleneği takip etmek bağlamında bir çabam olmadı. ... Son olarak şunu da söylemekte yarar var, geleneğe yapışanlar da onu yok sayanlar kadar tehlike altındadır. Kafası eskide kalmış mahdut bir çevrenin zevklerini tatmin etmek iyi bir şairin-edebiyatçının işi değildir” (Korkmaz, 2019: 34).

“Hangi hayatı yaşıyorsak, onun edebiyatını üretiyoruz. Osmanlı şiiri bizim için değerlidir. Bir imparatorluk şiiri ve sanat değeri yüksek bir şiirdir. Bizim o şiire kalkıp herhangi bir şey söylememiz mümkün değil. Modern şiir ise daha hayatımızda karşılığı olan bir şiirdir. Öyle zannediyorum ki hiçbirimiz yüz yıl sonra olmayacağız, bu sefer de modern şiire karşı eleştiriler gelecek. Çünkü siber bir çağa geçeceğiz. Hülasa edebiyat hayatın içinde can bulur, hayatın ırmağından fişkirir, ondan kopuk bir edebiyatın olması mümkün değil” (Ayçil, 2018).

Ali Ayçil'in edebiyat telakkisi bağımsızlık ve özgürlük temeli üzerinde inşa olmuştur. Bir söyleşide “Edebiyatı biz herhangi bir inancın, herhangi bir düşüncenin, ideolojinin mesaj alanı olarak göremeyiz.” (Koç, 2018) demektedir. Dergâh gibi geleneği olan ve birtakım ilkeler üzerinden giden bir dergide idareci olmasına karşın, şairin özgürlük alanına yapılan her müdahalenin sanatın özgürlüğüne bir darbe olacağına dair düşünce ve kaygılarını dile getirmesi dikkate değer bir durumdur.

Ali Ayçil edebiyatı kendini ifade etme biçimi olarak görmektedir. Bir söyleşide “Yazmak, kendimizi, dünyayı, evreni ve bunlar arasındaki karmaşık ilişkiyi dile dökme yollarımızdan sadece biri. Başka sanatlar, sosyal bilimler ve hatta fen bilimleri de insanın dünya meşakkatine bir

biçimde odaklanıyor. Edebiyatın farkı, şiir yoluyla bir “karşı dil” inşa edebilmesinden.” (Korkmaz, 2019: 34) derken bu gerçeği vurgulamıştır. Aynı söyleşinin devamında “başka türden rahatlama imkânı bulamadığım için yazıyorum.” derken, başka bir söyleşide “içini koyacak başka bir yer bulamadığımdan” (Karakas, 2017) yazdığını ifade etmiştir.

Ali Ayçil’in son kitabı olan *Bir Japon Nasıl Ölüyor*, arka arkaya denilebilecek bir sürede piyasaya çıkan ilk şiir kitabından sonra, uzun bir aranın ardından çıkmıştır. Şair bu durumu kendisiyle yapılan iki söyleşide şöyle açıklamıştır: İlk şiirim yayımlandığı tarihten bugüne yaklaşık yirmi yılı aşkın bir zaman geçti. Doğrusu ben, başından beri çok sık şiir yayınlayan bir şair olmadım. Gönül işçiliğimin ritmini bozmayı da istemedim hiç. Müşkülpesentliğimin de tesiri oldu sanırım.” (Kocabaş, 2019). Aynı dergide, son şiir kitabına neden bu ismi verdiğini de söylüyor: “İncelikli bir şekilde, Türkiye’de şiirin sokulmak istendiği havadan uzak durduğumu göstermek istemişim. Şiirin ismini kapağa çekerek, bu duruşumun altını herkesin göreceği şekilde de çizmiş oldum.” (Kocabaş, 2019). Bir başka yerde ise durumu şöyle açıklamıştır:

Mesele çok karmaşık değil. Az şiir yayınlattım. Bir dosya haline gelince kitaplaştırdım. Neden az yazıldı şiir? Aslında sürekli şiir düşünülen, masamda şiir müsveddeleri bulunan, şiire yoğunlaşmanın sürdüğü bir dönemdi de. Galiba şiir bilgim arttıkça daha iyi metinler çıkarmak gibi bir yola girdim ya da bir saplantıya kapıldım, bilemem! Rafine şiir arayışı yüzünden açıldı ara. İlk şiir kitabı 1999’da yayınlanmıştı. O günden buyana üç kitap hiç de fena değil. Bir başka deyişle, çok yazıp şiirin seviyesini aşağı çekmekten iyidir (Korkmaz, 2019).

Ali Ayçil Şiirinin Kurucu Ve Belirleyici Unsurları

1. Varoluşun Kaçınılmaz Sancısı: Arayış

Erzincan’ın Çayırılı ilçesinde dünyaya gelen Ali Ayçil, doğup büyüdüğü topraklardan kente doğru ilerleyen bir hayat yaşamıştır. Şiirleri de tıpkı hayat hikâyesi gibi bir yolculuğu andırmaktadır. Şair, bu yolda bir “kendilik arayışına” girmiş ve şiirlerinde dünyayı tanıma ve anlama süreci yaşamıştır. O yüzden Ayçil’in şiir kitapları, bu konunun açılan ve serpilen dalları arasında boy atar, yeşerir. *Arastanın Son Çırağı* ile başlayan bu “arayış-alışma” serüveninin, *Bir Japon Nasıl Ölüyor*’e gelindiğinde bir olgunluk kazandığı görülür. Çünkü şair, kırdan kente gelmiş olmanın verdiği ilk şaşkınlığı üzerinden biraz olsun atmış, geriye dönüp neyle karşılaştığını daha iyi görebilme fırsatı yakalamıştır. Şairin kente gelmesi, elbette onun bir arayışının neticesidir ve bu yeni durum, arayış-alışma evresi anlamında yeni bir boyut kazanmıştır. Gelinen noktada kır-kent arasında cereyan eden bir çatışmadan da söz etmek gerekecektir.

Ayçil’in ilk şiir kitabından itibaren sezilen bir arayış hâli, sanatçının diğer kitaplarında artarak devam etmiştir. İlk iki kitabında arayışlar daha çok tabiat ve aşkla iç içe geçmiş bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. O nedenle bu bağlamdaki şiirlere ilerleyen sayfalarda yer vereceğiz. *Teselli Makamı* şiirinde:

Nasıl anlatılır ki içimdeki misafir

*dünyayı dar ediyor bende konakladıkça
üstelik bu sandığın kilidi utangaçlık
boncuk boncuk terliyor hafif araladıkça (NB: 13)*

Görüldüğü gibi Ayçil, bu izlekteki şiirlerinde yaşadığı dünyaya bir türlü alışmamış, arayışını bir başka eşiğe bırakmıştır. Ayçil, tüm bunları anlatırken isyan etmeyen, söylenip durmayan bir dil kullanır. Bu, onun kendi hâlinin anlatıcısı olduğunun bir göstergesidir. Şairin dilini bu yönüyle kullanması, ona zaman geçtikçe bir iyilik olarak geri dönebilecektir belki de. Çünkü isyan etmeyen bu dilin satır aralarında, insanın kendi hata payını bilmesinin önemli bir rolü olmalıdır. Hatalı olduğunu bilen ya da düşünen şair, sorumluluğu dile yüklemenin anlamsız olacağına inanmıştır. Ancak sızlanmaya, hayıflanmaya, pişmanlığa ve nihayetinde “kendini bulmaya” hakkı vardır.

“Kendini bulmak”, sanıldığı kadar kolay değildir. Nitekim Topçu’ya göre (2014: 107) dünyada belki her şeyi bulmak kolay, kendini bulmak zordur. Tabii ki insanın bunun için belli evrelerden geçmiş olması, kendisiyle yüzleşme cesareti gösterip belirli bir merhale kazanması gerekmektedir. Hiç şüphesiz bu, beraberinde bir “var olma” sancısını da getirecektir. Yine Topçu ile devam edersek (2014: 17) “Varolmak, düşünmek ve hareket etmektir; varlık, sanki hareketle beraber var olmuştur ve ebediyen ondan ayrılmamaya mahkûmdur.” Bize, buradaki “hareket”, kişiyi diğer varlıklardan ayıran, ona nasıl bir varlığa sahip olduğunu hatırlatan bir kavram olarak görünmektedir. Nasıl ki dünya dönüp hareket ettikçe kendine bir oluş alanı açıyorsa insan da “hareketi” sayesinde böyle bir “oluş”a doğru açılacak ve en sonunda kendini tamamlayabilecektir.

Ayçil’in şiirini de böyle bir tamamlanmaya doğru giden “oluş(ma)” hâli olarak tanımlayabiliriz. Şairin taşrada yahut kırsalda kendisiyle ve çevresiyle kurduğu ünsiyet, onda bir “alan” açılmasının başlangıcı olarak okunabilir. Şiir dünyasında sevdiklerinden karşılık bulamayışı, hatta yer yer tabiatın dahi kendisini dışlaması, dünyaya ısınmayı hep zorlaştırmıştır. “Kurutulup saklanmış bir hayatı yok diye kışlağın onu boşlaması” ona *Tevarih* şiirinde “boşlukta kaldı hayat” dedirtecek ve devamında şairi kendince haklı bir çıkışa yöneltecektir: “kızlar sevdim yetmedi, kırlar sevdim hâkir gördü tabiat” (BJNÖ: 26) İşte bu çıkış, şaire bir soluk aldırılmış, kendini tamamlama yolunda bir nefeslenme imkânı sağlamıştır. Şairler, yazdıkları şiirlerle bir yol almanın ne demek olduğunu en iyi bilenlerdir. Çünkü yazdıkları her şiirin dünyaya bir “nefes” verdiğini, dünyadakileri de dinlendirdiğini düşünmektedirler. En azından inançları böyledir ve bununla ayakta kalmaya çalışırlar.

Varoluş, insanın kendini tanıma ve anlama merhalesinin sancısıdır. Ve merhaleye uzanan yol iç ve dış çatışmalarla doludur. Bir bakıma insan bu yolda abluka altına alınmıştır. Ona, bu çatışmalardan ateş edilmektedir. En çetin çatışma ise “içte” yaşanmaktadır. Ayçil’in taşradan şehir hayatına geçişinin vermiş olduğu baştaki şaşkınlığının, şaşkınlığını üzerinden atmasıyla giriştiği sorgusal muhasebesinin hayatında önemli bir yer tuttuğunu ifade etmek gerekir. Şairlerin böyle bir durumdaki en büyük karşı ateş hamlesi ise hiç şüphesiz ki şiirleridir. Şiirleriyle bu krizi aşmaya çalışırlar.

Ayçil varoluşsal şiirlerinde, kendi içiyle karşı tarafı çatıştırır. *Bal/kan* şiirinde “Kendimi üflüyorum kendi cansız közümden” (BJNÖ: 11) diyen şair böylece ilk ateşi açmış olur. Bu ateş, olsa olsa bir uyarı ateşidir. Bir varolma hamlesidir. Aynı şiirin devam eden mısralarında bu durumu perçinler Ayçil: “Dönüp bakıyorum da uzak bir komşu gibi akranı olan bana.” Yani şairi uzağında izleyen *karşı taraf /kendi içi* ona çok yabancı gelmez, akrandırlar. Sadece birbirlerine uzak düşmüşlerdir. Fakat şunu anlarız ki “oluş” a giden yolda şairi “harekete” geçirecek köz cansızdır. Bunun için akranı olan *kendi içiyle* çatışmaya girmektense onunla uygun zeminde anlaşması, şaire *kendi birlik'ine* giden merhale yolunda vakit kaybettirmeyecek, onu yolda tutacaktır. Yoksa sürekli “birkaç kendi” ile didişip durmak zorunda kalacaktır şair ve gün geçtikçe dünyayı anlamlandırması zorlaşacaktır. Şiirin sonundaki:

*bir öksürsem ağzımdan vitrinler dökülecek
sonra yanmış çırallar, ispirto fitilleri ve gevşek bakır teller
bir öksürsem gölge vurmuş dağlar kadar ıssız kalacak göğsüm*

dizelerinde şairin öksürmesi içine çektiği dünyalık şeylerin dökülmesi anlamına gelir. Onlar döküldükçe şairin içi boşalacak, varlığını kırlara has bir ıssızlığa indirgeyecektir. Böylece kendini dinleyip bulabilecek, varoluş yolculuğunda rahatlayacaktır.

Bu başlık altındaki şiirlerin ikinci çatışma alanı ise dışta kalan unsurlardır. Bunları, kısaca dünya hâlleri, çağın getirdiği şeyler ve kavramlar olarak ifade edebiliriz. Dikkat çeken şey ise şairin bu dış unsurları kendi içinde yoğurup eriterek aktarmasıdır. Yani dış unsurlar, şairde içsel bir sorundur aynı zamanda. Oranın kavramlarına dışarıdan bir göz gibi bakmayı yeğlemeyen Ayçil, bu yolla kavramlara şahitliğini katar.

Davud Oğlu Vaiz'in Eksik Sayfası şiirinde ise şair “kendi içini” dış unsurlar üzerinden yorumlar:

*Benim bilgeliğim bir başka tabiattan kalmadır
İnsan doğar ve ölür bir yağmur kadınları durduk yerde ağlatır
Bildim dünya işlerindendir günlerin lekesini eşyayla kalaylamak
Bildim bir dal kırılınca sesi bütün ormanlarda yankılanır (BJNÖ:*

28)

Bu dizelere bakıldığında görülür ki Ayçil, dış unsurları kendi içinde başarıyla içselleştirip aktarırken aynı zamanda kendi içinden dış unsurları da yorumlayabilmektedir. Yine de temel olarak şairin hareket noktasının kendi iç merkezinin olduğunu, kavramların, dünyanın ve benzeri unsurların orada ağırlanıp şekillendiğini söylemek daha yerinde bir tespit olacaktır.

Ayçil'in “kendi içiyle” verdiği mücadele *Hem Yaralı Hem Yakını Bir Yaralının* şiirinde iyice açığa çıkmakta ve bir “kimlik” oluşturma süreci olarak göze çarpmaktadır. Şair, bu şiirinde -tıpkı *Bal/kan* şiirinde olduğu gibi- karşısına muhatap olarak bir “kendi” daha koymakta ve hâlini onunla yer yer çatışıp yer yer de uzlaşarak anlatmaya çalışmaktadır. Biz buradaki “anlatmayı” hem bir hâlin anlatımı hem de şiirin dil tercihi olarak okumaktayız. Yani şair, bir anlamda, anlatıp geçmenin yahut anlatıp

rahatlamanın şiirini yazmaktadır. Şiirde, muhatap alınan “ikili kendi hâllerine veya kendiliklere” baktığımızda şunları görürüz:

*Hem yaralı hem yakını bir yaralının
Kimi görsem dedim işte buradayım iki ince boynumun arasında
Hangi kavşakta dursam çatallı bir acıyım
boştu varlığın evi iki ince boynumla salındım ortalıkta.*

Görüldüğü gibi, şairin karşısına bu hâllerde “kendilik yapıları” çıkmaktadır. Bu anlamda şiirdeki ilk “kendilik yapısı” olan “Hem yaralı hem yakını bir yaralının” dizesinden başlamamız lazımdır: Mısradan anlaşılacağı üzere şiirdeki kişi yaralıdır. Onun yanında yaralının yakını olan bir başka yaralı daha vardır. İşte bu “ikinci yaralı”, şiirdeki kişinin kendisiyle çatıştığı yaralıdır. İlk yaralı, ikinci yaralı ile bir ünsiyet kurarak şiir boyunca ilerlemektedir. O yüzden, şiirdeki diğer “kendilik yapıları” da bu yönüyle çift tabakalı düşünülmelidir: iki ince boyunun olması, acıların çatallı olması ve iki ince boyun arasında salınması.

İkili kendilik yapısı bize şunları düşündürmektedir: İnsan, önce ana rahminde doğar, ardından dünyaya gözlerini açar, bir çevreye karışır ve insanlaşma evresi başlar. Daha sonra ölüme kadar süren bir yaşamla karşı karşıya kalır. İnsan, ana rahminden çıkıp dünyaya gözlerini açtığı ilk günden itibaren dünya ile muhatap olmaya da başlar. Bu muhataplık zaman geçtikçe insanlaşma süreciyle daha ciddi bir boyut kazanır ve insanın çevre ile kurduğu ilişki sonucunda şahitliğe kadar uzanır. Bu şahitlikle birlikte insanın “kimlik edinme” sorunsalı ortaya çıkar. Şairler için kritik nokta tam da burasıdır. Çünkü “kimlik”, bir çatışmayı ve dünyaya ayak uydurmayı gerektirir. Şairler, dünyaya ayak uyduramadıkları için yahut İsmet Özel’in mısraıyla “yaşamayı bilemedikleri” (2015: 1) için çatışmayı göze alırlar. İşte, bizce yukarıda bahsettiğimiz ikinci bir “kendi” ile karşılaşma burada vuku bulmaktadır. Doğal bir süreç olarak insanın ilk “kendi” yapısı ile karşılaşmasıyla doğumu ile başlar. Bu bağlamda, şiirde geçen şu iki mısra daha bir anlam kazanmaktadır:

*kimi görsem dedim işte buradayım iki ince boynumun arasında
kimi görsem dilim buruk, kelimeler ölümlü, sesim anadan üryan
(BJNÖ: 14)*

Süreci takip edersek, ikinci mısra bize insanın doğumuyla gerçekleşen “ilk kendi hâlini” vermektedir. İlk mısra ise “ikinci kendi hâlini” verir, yani kimlik edinme sürecini. Ancak şair, haklı olarak, mısraları yazarken bu doğal sürece uymamıştır. Çünkü şiirden anladığımız göre bu mısralar “ikinci kendi hâline” ulaşıldığında yazılmıştır. Dolayısıyla şair, geriye dönük bir sorgulama yaparak bu “hâli” anlamlandırmaya çalışmaktadır. “İki ince boynu arasında” sıkışıp kalan şair, ikinci mısra da gördüğü şeylerle “sesinin anadan üryan” hâle dönmesi yüzünden iletişim kuramadığını ifade etmektedir. Şair, bu kimlik edinme sürecinde (ikinci kendi hâli) yeniden o doğumla başlayan “ilk kendilik hâlini” hatırlayarak çaresizliğini dışa vurmaktadır. Kaldı ki, şair kimlik edinme sürecini yaşadığı dönemde de “dilinin burukluğundan” ve “kelimelerin ölümlü” oluşundan çaresizdir. Şiirin son mısralarında:

*soyuldu her bir yanım günlere yapışmaktan
hâlâ süttten kesilmedi bu yara (BJNÖ. 16)*

diyerek bizlere çatışma hâlinin bitmediğini duyurmaktadır. Günler geçtikçe, insanlaşma süreci devam ettikçe, hep o ilk doğum evresi özlenecektir. “Sütten kesilmeyen yara” bu bağın, “ikinci kendi hâli” oluşsa bile kopmayacağını ve kopmadığı için de “kendi” ile uzlaşma sağlanana kadar bir çatışma hâlinde devam edeceğini ilân etmektedir.

*Şehirlerden Erzurum kitaplardan Krişna
üzerime uzattım gerneştikçe yorgun düşen evleri, hiç yaşlanmadı
akşam
hiç yaşlanmadı bana bütün ana dillerden kar toplayan çocuklar.
Kurutulup saklanmış bir hayatım yok diye beni boşladı kışlak
indim aşığılara, ilk seferde dürülmüş sancak gibi açık kaldı
maceram.*

*Hangi kavşakta dursam çatallı bir acıyım.
dağınık bir toy yeri, emanet bir elbise, bir ince kopuz sesi.
Yok yerlere yön oldum; her hayrata okuttum bu şaşkın kitabeyi
ki çözülsün insanların insanlara dokunduğu sınırdan neden ellerim
çolak
ve neden baktığımda büyüyor ölü balık gözleri (BJNÖ: 15)*

Şairin yükseköğrenim yıllarını geçirdiği Erzurum’un tarihsel kimliği ve ikliminin soğuk oluşu, kendisini diri tutmuş olmalıdır. Yukarıdaki *Hem Yaralı Hem Yakını Bir Yaralının* şiirinde geçen Krişna, Mahabarata Destanı’na göre Vasudeva ile Devaki’nin oğullarından biridir. Devaki’nin kardeşi Kamsa, Devaki’nin bir oğlu tarafından öldürüleceği yönünde bir kehanet duyar ve bütün yeğenlerini öldürmeye başlar. Krişna ise farklıdır; onu çobanlar yetiştirmiş ve şeytanla mücadele edip kazanmıştır. Şair, bu mitolojik gücü de arkasına alarak bütün anadillerden kar toplayan çocukların yaşlanmadığını söyler. Bunu bir kış memleketi olan Erzurum ile eşleştirmiş olur. Soğuk yörelerin kavramı olan kışlak ise şairi reddeder. Çünkü şair oraya henüz hazır değildir. Şair nereye gitse kendine bir yer bulamaz; ancak “yok yönlere yön olabilir”. Kendisi şaşkın bir kitabedir. İnsanların bunu okuyup çözmesini ister. Ne var ki, insanların gözlerine baktığında, orada “ölü balık gözleri” görmektedir.

Pişman’da kendini iyice açığa vuran şair, duyduğu pişmanlığı anlatır. Şair neyi denemişse elinde kalmıştır. Çözemediği şey, kendisidir:

*içindeki denizlerde
masallarını avlayan korsanlara vuruldun
sualini abes buldu müneccimler
ezberlenmiş uçurumların kenarında oynuyordun
gece sır tutan ağzıyla ağaran günü öptüğünde
solmuş bir gül izi kaldı sende
çözülmedik kendin kalınca bulmacanda
takvimlerin yabancıları parmakların
şimdi uslanmadan geriye sayıyor günleri
kehribar bir tesbihin tanelerine dokunur gibi.*

Şairin yukarıdaki dizelerde anlattıkları elbette bir tasavvurdan ibarettir. Henüz “ol”muş şeyler değildir, ama olabilirliğini öngörebiliriz. Çatışma hiçbir zaman kısa sürede sonlanmaz. Âni baskınlar her zaman vardır, rahatsız etmeler, kısıvrak yakalanmalar, tuzağa düşmeler her zaman mümkündür.

Ondandır ki, Ayçil'in merhale yolculuğu henüz tamamlanmamıştır ama olgunlaştığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Nitekim Eroğlu (2018: 94) “genç şair” vurgusundan hareketle şöyle bir şeyden söz açar: “Genç şair, önünde yürüyeceği bir yol bulunduğunu, eserini o yolda bütünlemeyi beklediğini görmeli, ifade etme şeklini heba etmeksizin, şiiri insan olgunluğu ile bir arada düşünmeyi başarabilmelidir.” Ayçil'in şiirlerinde de böyle bir insani olgunluğun tezahür ettiğini, “var olma”nın şartını, “oluş”tan kendi birlik’ine” uzanan yola bağlayarak merhalesini tamamlama yolculuğunda ilerlediğini ifade edebiliriz. Yani Ayçil, Topçu'nun söylemiyle “hareket” hâlidir ve bunu başarıyla sürdürmektedir. Ancak şu da bir hakikattir ki, insan dünyada yaşadığı sürece başta kendisi olmak üzere pek çok unsur ile çatışmayı sürdürecektir. Dünya hayatı içerisinde bunun sonlanması beklenmemelidir.

Ayçil'in verdiği bir mülakatta en fazla etkilendiği sanatçılardan bahsederken, Buzzati'den örnekle konuyu *Tatar Çölü* eserine getirerek:

Benim için Buzzati *Tatar Çölü* demektir. Kitaptan sıkça bahsetmemin sebebi, ondan hayatın ironisi dediğimiz şeyin hakikaten güzel bir şekilde anlatılmış olması. Olmayan bir düşmanı beklemek, iktidar savaşları, yılların bütün hevesleri soğurması, ama buna rağmen bazı heves kırıntılarında tutunmak... Dünya, *Tatar Çölü'nün* genişletilmiş hâli gibi gelir bana. Tabi bu kitabın varoluşu edebiyatın örneklerinden biri olduğunu da akıldan çıkarmamak lazım. (Korkmaz, 2019: 35)

demidir. Yine bir başka söyleşisinde “Elbette ben Türklerin yazgısıyla yakından ilgili biriyim. Ve şöyle düşünüyorum: Türkler için devlet başından beri bir kurum değil, göçmen bir halkın dağılmasını önleyen bir çadır oldu. Bu çadıra saygım var. Ama bu çadır bile varoluşla ilişkilendirilmedikçe kaba bir tarihsel kurumdan öteye gitmez.” (Korkmaz, 2019: 38) derken varoluşun sadece mekânla ilişkili bir problem olmadığı, Türk tarihinden verdiği bir örnekten hareketle, varoluşun zaman kavramıyla da ilişkisi olan karmaşık ve geniş bir mesele olduğunu vurgulamıştır. Hâsılı, varlık ve varlık sahnesinde insanın mücadelesi her zaman Ayçil'in birinci gündemi olmuş, şiirlerinde en çok bu konuyu işlemiştir.

2. Arzuların Hüzne Kavuştuğu Duygu: Aşk

Ayçil “Hayatta hiçbir rastlantı, aşk kadar pahalıya patlamamıştır” (2007: 21) derken, hiç kuşkusuz, aşkın meşakkatli ve bedel ödeten bir iş olduğunu vurgulamak istemiştir. Onun şiirlerinde aşk, arayışın bazen yanındaki unsur bazen de arayışın bizzat içinde bir parça gibidir. *Gülistan* şiirinde:

kayıbın oğluyum ben yeni moda bir hayta (ASÇ: 12)

diyen şair, yukarıdaki gitmek bilgisinin bir kayba doğru sürüklendiği söyler. Çünkü arayış, bir anda sonlanan bir şey değildir. Yitmeler, kaybolmalar

gereklidir onun için. Bazen modaya uyup hayta olmak da vardır işin içinde. Aşk, bunun için en uygun zemini hazırlayabilir şüphesiz! Aşkın kendisi hazırlıklı iken şairin kendisi -tam aranılan biçimde- hazırlıksızdır. Şair, önceden bilemeyeceği bir merhale için aşkın kolları arasındadır artık. Ayçil, *Türkü* şiirine geldiğinde:

*canlı güller içinde en güzeli sevmiştii
canlı günler içinde derin yaralı kaldı*

deyip bu merhale safhasında aldığı ilk yaranın aşktan olduğunu ilan etmiş olur. Güller, onun için yaradan başka bir şeyi temsil etmemektedir. *Güle ve Aşka Veda* şiirinde:

*ve bu afyonlu çağın mabedinde tesbih çek
güle ve aşka veda
güle ve aşka veda
güle ve aşka veda (ASÇ: 18)*

der ve tenasüp sanatının havzası içinde, elinde bir tespih gibi aşkı unutma temrinleri yapar. Çünkü bu çağ, ona göre, şairi buna mecbur bırakmıştır. *Aşk Obasından Gelene* şiirinde:

*Sen aşk obasındansın tayın kırılğan
kaygısız kursağını tahnitlemeden korku
içindeki ardıçta şecerden kurumadan
geldiğinden hevesli dön de git aramızdan (ASÇ: 24)*

denilir. Şair, ince bir duyarlılıkla kendi hâlini başkasının ağzından aktartarak kendine telkinde bulunmaya çalışır. Şairi karşılayan kişiler, onu hakir görmüş, kimliğini kaybetmemesi için şaire geldiği yere geri dönmesinin daha doğru olacağını söylemişlerdir bir bakıma. *Sokak Kitabesi* şiirinde:

*Hepimiz cehennemlik yalnızca o sarışın
benim ilk dişli yaram taş mektebin perisi
dedim; yumurta topuk iskarpin gerek bana
ve herkes bundan böyle Mayk diye çağıracak*

*devlet kaşlı kaynatam kasabada general
kemikli ellerini kalbime daldırarak
çıkartıyor cânanı mektep yerinde şivan*

*anladım generalin omzunun kenarında
ebabil gibi duran birkaç pırpırlık kurum (ASÇ: 20-21)*

diyen Ayçil, kadınların ve arkalarındaki güçlerin, bir baba yahut ağabeyin, daima aşığı bastırmaya yöneldiğini söylemek ister. Şair, arayışını yine de sürdürmektedir. *Kimildat Artık Suları* şiirinde:

*toprağıma yaban bir azabı terliyorum
zülfünde serinlik kalmamış sevgilimin
gölğemi öpiyorum yalnızlıktan
sularını çıpı çıpı vurduğum
eski bir yaz kabuk bağlıyor dudaklarımda (ASÇ: 27)*

mısralarında sevgililerin ona yâr olmadığını, kendisine bu aşk macerasında kala kala bir yalnızlık hâlinin kaldığını ifade eder. Şair, yalnızdır artık! Ve yalnızlık insanı düşürdüğü derinlikler bakımından yeni arayışlara her zaman gebe dir. *Koç Burcu* şiirinde ise şairin keyfine diyecek yoktur:

*kızı önce ben gördüm, ilkin benle konuştu
gerisi lâf ü güzaf, koça karşı tekelik*

Ardından gelen dizelerde şair “topu çatala takmış takım kaptanı” kadar kıvanç doludur. Şiirin genelinde aşk hayatını bir futbol sahasına benzeten şair, buradaki başarısını “hayatı çalılımlamak” olarak görür. Üstelik jagler’ini de sürmüştür ve keyfine diyecek yoktur.

3. Ben’i Gerçek Anlamda Bulduğu Mekân: Tabiat

Hece vezni kırdan gelen bir nağmedir. Bu sebeple çokluk tabiata, taşraya, turnalara, köye, bozkıra, coğrafyaya yaslanır. (Kutlu, 2001) Ali Ayçil’in şiir dünyasında bu tespiti doğrulayan bir tavır vardır.

Şair, ilk kitabı olan *Arasta'nın Son Çırağı*'nda, aşk ve tabiat bağlamında içine düştüğü hâli sorgular. Kitapta tarihe, tabiata ve yöreye ait kelimeler, şairin şiirinin dilini oluştururken kendi kaynaklarından beslenmesi açısından önemlidir. İki bölümden oluşan kitabın ilk bölümünün ismi bu yönüyle çok mânidardır: *Kuru Kök*.

Şair, bir tabiat unsuru olan “kökü”; besleyen, güç katan tarafıyla değil artık bir işe yaramayan, verimsiz “kuru” tarafıyla bize anlatır. Ve daha sonra şiirlerinde bunun izleri olarak karşımıza çıkar kök.

Ayçil’in bu kitaptaki aşk şiirlerini yukarıda söylediğimiz bağlam üzerinden okursak karşımıza zengin bir tablo çıktığını görürüz. *Ran Away To Sea* şiirinde:

*Çekilsin ardımsıra sürgüsü dış kapının
zaten köklerin ayrıık incinmez ayrılıktan (ASÇ: 11)*

diyen şair, kendini bir gidişe hazırlar. Gitmek, bazen yeni bir arayışın habercisidir. Köklerinin ayrıık olduğunu vurgulayan şair, adeta kuru kök tabirine göndermede bulunur. Kaldı ki şair ikinci mısra özelinde gitmekten gocunmamaktadır. Ardından Ayçil bu şiirin son mısraında gittiği yeri bize daha kitabın ilk başından şöyle haber verir:

*denize bakan yerde dudağı nardan beter
çekip o ince kızı sevmeye gidiyorum.*

Ezber şiirinde, kışların uzun sürmesine ve havaların iyice soğumasına son derece naif bir bakış açısıyla yaklaşan şair:

*ilkin alıcı kuşlar düştü
sonra elleri bahçevanların
uzun bir kış başladı
oturduk yeni eşkalimize çalıştık (ASÇ: 19)*

diyerek, mevsimin hem keskin soğuşuna hem de insana yeni bir çehre kazandıracak kadar vakit sunduşuna dikkat çeker. *Hem Yaralı Hem Yakını Bir Yaralının:*

Bir sabah dünya boşken kalkıp sordum kendime: neyin var taşınacak?

şu kırık dal sesinden, şü tökezleyen ırmak gürültüsünden başka neyin var sen gidince akli sende kalacak! (BJNÖ: 14)

mısralarıyla kendine yapılacak şahitliğı tabiat unsurlarına teslim eder. *Vefasız* şiirinde kendini yaprak ve arıyla bir sonsuz bekleyiş üzerinden kıyaslayarak beklemenin onlara bir şekilde yakıştığını ama kendisine yakışmadığını ancak bir körelmeye yaradığını dile getirmek ister:

*yaprak...
bütün kuşlar uçmuş dallardan
o kalmış, gevremiş bir dal hatrına
arı...
kovan yapmış söğüt kovuşunu
beklemiş çürüyen gövdenin içinde balı
sen
bir bulut götürsün istemişsin
gözlerin
körelmiş uzaklara bakmaktan (ASÇ: 39)*

Şair, yaşadığı hâli tabiat unsurları ve yaşadığı çevre üzerinden anlatarak kendisi için bir hafiflik yaratmanın, bir tür yaşam alanı açmanın peşindedir.

Boztaş'a göre (2018) kente sıkışmış olmanın içe kapanıklığı ve böylece bir kaçış yeri olarak bozkırın kitabın geneline yayılmış bir tema olduğu açıkça okunabilmektedir. Kentli olmak nisyanla malûl hafıza-i beşerden, çok şeyler götürecektir. Bu yüzden şair bir bozkırlı olarak ve şehirden sakınarak bir virt gibi tekrar edecektir:

ve her sabah kalkınca yollara yol diyorum, kuşlara kuş, suya su (BJNÖ: 11)

Şairin tabiata, çevreye ve yöreye dair sık kullanılan sözcüklerden bazıları şunlardır: tabiat, dal, yaprak, kır, duman, ırmak, rüzgâr, bozkır, kişmiş, seki, safran, işmar, tırpan, keski, har, mezra, gülistan, çerçi, sapan, hışım, kös, arasta, işmar, urgan, kervan, heybe, çaylak, huruç, ayam bozması, menekşe, gelincik, yamaç, dağ, kıyı, köz, ekin, ay, güneş, ova ve kuş.

4. Şairin Arka Odası: Tarih

Ali Ayçil, yükseköğrenimini tarih alanında yapmış, daha sonra bir müddet Anadolu'nun birkaç yöresinde öğretmenlik vazifesinde bulunmuştur. Ayçil hayatını şiire dahil etmiştir; onun dizelerinde mesleğinden izler görürüz: "düşman ki kırdan gelir bir ikon kadar yalnız" (Keklikçi, 2008). Bahsedilen izler, şiirlerde tarihsel kavram, mekân, vak'a veya kişi olarak yansıdığı gibi, şairin sözcük kadrosunda da tarihsel terminolojinin sözünü

ettiğimiz etkisi kendini hemen göstermektedir. Örneğin, Krişna'dan Eski Ahit'e, Buda'dan Bulgakov'a, Marek Brzozowski'den, Li Po'ya ve Başo'ya birçok selama tanık olunuyor. Bozdaş'a göre (2018: 61) bu bir risk olduğu kadar bir güç gösterebilir, nitekim bu referanslarla çok güçlü şiirler ortaya çıkmaktadır. Yine şairin sadece ilk şiir kitabında geçen tarih bilimine mahsus kelimelerden bazıları şunlardır: balbal, oba, yağ, kurgan, kadirga, müverrih, hattat, toy, kral, sancak, tabya, Atlantis, Firavun, Temuçin, Meşrutiyet, Cumhuriyet.

Ayçil, bir söyleşide alınan eğitim ve mesleğin şiire yansımaları konusundaki bir soruya:

“Ben tarihten, bir bilim olarak bir kurum olarak tarihten erken yaşlardan beri nefret den birisiyim. Bu yüzden “Karşı Tarih” tabirini kullanıyorum. Bu tabirin adıma tescillenmesini de çok isterim. Hem bu başlık altında bir şiirim hem de denemem var. 16. yüzyılda Bursa’da ya da Erzurum’da günlük hayatı içinde kavrulup giden adamı unutup yalnızca saray anlatisına ram olursanız tarih sizi aptallaştırır. Tarihi, herhangi bir merteye hiyerarşisine girişmeden, bütün öznelerin mahsulü olarak görmek gerekiyor. Ama kimsenin böyle gördüğü de yok. Şairler ve cümle edebiyatçılar tarihçilerin ısrarla inşa ettikleri bu merteye hiyerarşisine ve kahraman kadrosuna karşı bir değeri olmadığı için unutulup giden insanların ruhunu savunmak durumundadır, onlara karşı sorumluyuz. Gelecekte bizim unutilan ruhumuzu tarihin zulmünden koruyacak olanlar da gelecekteki şairler ve edebiyatçılar olacak” (Korkmaz, 2019: 38).

derken, tarih biliminin yalnızca başkentler ve saraylar odaklı bir yazıcılığa dönüşmesinden yakınmıştır. Ayçil'e göre tarih çoğunlukla siyasi veya askeri olayları anlatmıştır. Bu tavır bizim orada gerçekten ne olduğunu anlamamıza manidir. Zira insanı ve toplumu ihmal eden, onu görmezden gelen, onun psikolojisini ve yaşam koşullarını bize hissettirmeyen her anlatı eksik kalacaktır. Bu nedenle tarihi, tarihçilerin elinden kurtarmak gerekmektedir ve bunu yapacak imkân ve irade yalnızca şairlerde ve edebiyatçılarda bulunmaktadır.

Karşı Tarih şiirinde ise bir yaşanmışlığı kendi şahitliğine tâbi ederek yorumlar. Böylece bir dış mesele gibi duran tarih ve iktisat, şairin içsel durumuyla bir bağ oluşturarak yeniden gün yüzüne çıkar. Yaşanmışlığa dışarıdan bir gözle yaklaşmayan şair, yaşananın merkezine kendini konumlandırmasıyla şahitliğini bu alana katabilme fırsatını yakalamış olur:

*Ben bu yeni hallerimi Benjamin'e danışırım
Terazinin çünkü bir kefesinde tarih oturur
Öbüründe ıslak beze yatırılmış ağrılar
Bir de temiz kalpli iktisat vardır
Hediyesiz günleri daradan sayar
İşte biz de kalkıyoruz masadan
İki soğuk çay bir ayrılık ne kadar tutar? (BJNÖ.:38)*

Tevarih şiirinde, tarih üzerinden dünyaya alışma süreci başlatır:

benim yaram neresi ey devri cumhuriyet

*önce buradan başlasın girdapların tahlili, buradan açılışın şuur
çünkü işte gök sarktı, kıyıları terk edildi, boşlukta kaldı hayat
boşlukta kaldı beni dünyaya alıştıran ilmihalin rahlesi
kızlar sevdim yetmedi, kırlar sevdim hakir gördü tabiat*

Bu şiirde yine aşkla bağlantı kurulmuş, ama öncesinde kozmik imgelerden ve tabiata dair hadiselerden hareketle felsefi anlamda bir ıstırap hali anlatılmıştır. Nitekim aynı şiirin başında:

*Yüzümdeki gölgeyi kabri zulmet sanırdı
şu sarkan gök altında beni görseydi Fikret*

derken, muhtemel ki Ayçil, kendi ruh halini ve korkularını 1908 öncesi Fikret’le özdeşleştirmektedir. Yine kabri zulmet tamlamasıyla o döneme telmih yapılmış olmalıdır.

5. Şairin Onulmayacak Yarası: Yalnızlık

Ali Ayçil, kendisine yöneltilen “Yalnız olduğunuzu düşünüyor musunuz?” şeklindeki bir soruya “Bir şiirimde şöyle demiştim: ‘İşitin yalavuzum, nefsim bile yalavuz.’” (Karataş, 2017) cevabını vermiştir. Nitekim, *Panayır* şiirinde:

*Nasıl esriklik ise getirdin bir salavat
İşitin yalavuzum, nefsim bile yalavuz
Göklere çok borçlandım şu arsız yer yüzünden
Ömrün hangi ucuna gitsem ölüm orada
Beni bekler üstelik benden bile yalavuz (BJNÖ: 45)*

bu hüznü ortaya koymaktadır. Her şair gibi o da yalnızdır ve şiirlerinde bunun izlerini sıkça görmek mümkündür. Bozdaş’a göre (2018) *Hem Yaralı Hem Yakını Bir Yaralının* şiirinde, şair bir Türkiye motifi çizmiş, ancak motif içerisinde kendi köşesinde durmuştur, “ağır bir halkla yürüdüm” dese de dünyada tek başına kaldığını inkâr edememiştir. Sanıldığı gibi, insanı yıkan çektiği acılar değildir. “İnsan, çektiklerini paylaşmadığı için, kendi acısıyla söyleşmeye başladığında yıkılır” (Ayçil, 2007: 9) derken de yalnızlığın, acı çekmekten daha büyük bir ıstırap olduğuna işaret etmiştir.

Mezra şiirinde şair, yalnızlığını bir kahramanlık olarak düşünüp görülecek yerin kendisi olduğunu ima eder:

*kahramanım; çok yalnızlık öldürdüm
baş ucuma dizerler balballarla
beyhûde dolaşır seyyahlar
nal dövmesi yollarda
gidilmeyen bir yer varsa, o da benim
beni büyüten dağlarda. (ASÇ: 25)*

Çürüğe Çıkmış Asker’de

*bir kas oratoryosuyla
ruhunu teselli eden dünyada*

sınandın ve kaybettin, balçığın güven vermedi (ASÇ: 35)

diyerek, bir şekil ve gösterişten ibaret olan dünyada, kendi bedeninin balçıktan dolayı güvensiz ve çelimsiz olduğunu, bu yüzden ruhuna teselli aramasının boşuna olduğunu söyler.

6. Tanrı ve Din

Ali Ayçil'in şiirlerinde dini veya mistik unsurlara neredeyse hiç rastlanmaz. Ayçil'in şiirlerinde hissettirdiği tarih ve medeniyet algısında, onun şekillenmesinde ana unsurlardan biri olarak din olgusu elbette vardır, ancak şair bunu doğrudan değil, hissettirerek vermiştir.

Ayçil'in şiirlerinde son yıllarda “Tanrı'nın kullanışlı-kârlı bir mesaj aracına dönüştürülmesine” tepki gösteren dizeler olduğunu özellikle belirtmek gerekir. Örneğin:

*Herkes biraz alkışlandı az bulana arkası da gelecek
az bulan Tanrı'dan bahsetsin kâr patı çok yükseldi
ben Bulgakov'la arkadaşlığımdan biliyorum bunlar şeytanın içi değil
bunlar kimin işi, kimin işi bunlar
dağlarda karlı tanrım şehirde kârlı tanrım*

Yukarıdaki dizelerinin tamamında dinin “mülkiyet ve iktidar durumunu güçlendirmek” için slogana, mesaja indirgenmesinden duyulan bir rahatsızlık vardır. Nitekim bir söyleşisinde, “Tanrı'dan bahsetmenin kâr payının yükselişi ile tasavvufun yükselişi arasında bir ilişki var mı sizce? Yoksa Tanrı her zaman kâr payı yüksek bir bahis miydi bu coğrafyada” şeklindeki bir soruyu şöyle cevaplandırmıştır:

“Ben tarih eğitimi aldım. Bilgim dâhilinde, Tanrı'nın bu denli kârlı olduğu bir başka dönem hatırlamıyorum. Tanrı kârlıysa, ondan bahsetmek şaibeli bir hâl almaya başlıyor. Bunun inançla doğrudan bir alakası yok! İnançlı bir insan da pekâlâ kârlı işler için Tanrı'yı araçsallaştırabilir. Bir inandığı bir de kullandığı Tanrı'sı olduğunu fark etmeden de yapabilir bunu. Ama sonuçta kâr payını alır. Politik dilin haddinden fazla ve yerli yersiz dinî literatüre başvurması, siyaset yoluyla pay edilen imkânlardan faydalanacak insan ya da kesimlerin bu dili çoğaltmalarına zemin hazırlıyor” (Yılmaz-Sümer, 2018: 32).

Ali Ayçil, *Kum Öğretmeni* yazısında dünyayı “zahmetler evi” olarak nitelendirir. Ona göre dünya arayışlarla geçen zahmetli bir yolculuk, bu yolculukta yaşanan pişmanlıklar ve sonunda çekilen yorgunluktan ibarettir. *Bal/Kan* şiiri, yani son kitabının ilk şiiri, tam da bu duygu durumu özetlemektedir. Bozdaş'a göre (2018) bu dizelerde, bir köşede yaşlanmayı beklerken yazılmış, dağılmaya hazır bir irade resmedilmektedir:

*bir kıyıda alnımı buluyorum
bir kıyıda alnımın izlerini.”*

Şairi, dünyanın zahmetleri karşısında *Çaylak* şiirindeki görüldüğü gibi bazen kendisiyle alay ederken görürüz:

*sen misin!
tamir edecek dülger
ruhundan hasar görmüş
bu şehrin hayatını? (ASÇ: 43)*

Yukarıdaki iki örnekte görüldüğü gibi, hayata bazen şikâyetlerle bazen ironiyle yaklaşan şair, kimi zaman da Allah'a sığınır. Panayıır şiirinde yalnızlık duygusunu o kadar derin yaşamaktadır ki nefsi dahi yalnızdır. Yalnızlık burada âdeta yaratılıştan itibaren çekilen ve yeri hiç dolmamış bir histir. Şair boşluğunu Allah sevgisi ile doldurmuştur ve bu nedenle Ona çok şey borçlu olduğunu düşünür. İlerleyen dizelerde şair yalnızlık duygusuyla bütünleşen bir çizgide ölüm realitesine yaklaşır:

*Nasıl esriklilik ise getirdin bir salavat
İşitin yalavuzum, nefsim bile yalavuz
Göklere çok borçlandım şu arsız yer yüzünden
Ömrün hangi ucuna gitsem ölüm orada
Beni bekler üstelik benden bile yalavuz (BJNÖ: 45)*

Merzifon'da Sami Erzincan'da Ben şiirinde:

*Benim annem Tanrı'yla konuşur gün boyu
Kadere düğümler atar (46)*

derken mütevekkil bir anne portresi çizilmiştir. Muhtemelen, şairin din telakkisinin oluşmasında hatıralarında bahsettiği annesinin etkisi büyüktür. Nihayet, anneler kişinin ilk terbiyecisi ve muallimidir. *Orta Sınıf* şiirinde “Elbette bir bildiği vardır tanrının, hiç sekmiyor mevsimler” derken Allah'ın kudret sıfatına sığınmış, *Su Göçerleri İçin Ağıt* şiirinde:

*Görüyorsun ya Allah'ım
Konuşacak kimse yok senden başka (40)*

derken tamamen Allah'a yaklaşmış, huzuru Ondan bulan bir mümin edasındadır.

Yeşeller şiirinde (BJNÖ: 47) Tanrı'sından rüzgarlar, günler ve taylar için merhamet dilenen şair, en sonunda insanlık için bir acıma talep etmiştir. Kitaba ismini veren şiir, *Bir Japon Nasıl Ölür*'de de “çiçekleri ezmeden” yaşayan ve bir “kelebek gibi” ölüp giden Japon için aynı hisler içindedir.

Sonuç

Çalışmamızda önce Ayçil'in edebiyat, şiir, tarih, hayat gibi konulardaki görüşlerinden hareketle sanat anlayışını ortaya koymaya çalıştık. Ardından, şiirlerinin yer aldığı üç kitaptan, *Arastanın Son Çırağı*, *Naz Bitti* ve *Bir Japon Nasıl Ölür*'de yer alan şiirlerdeki izleklerden hareketle Ayçil'in şiir evreninin kurucu ve belirleyici unsurlarını ortaya koymaya çalıştık. Gerek başlangıçta hece vezniyle yazdığı şiirlerinde gerekse son kitabında yer alan serbest şiirlerinde en çok dikkat çeken unsur, arayış halidir. Arayış, varoluşu kavrama, kendini ve evreni anlama endişesi, onun şiirlerinde ıstırap, pişmanlık ve umut-umutsuzluk hisleri içinde sürüp

giden bir mücadele olmuştur. Bu mücadeleye çoğu şairde olduğu gibi aşk duygusu ilave edilmiş, derken arayış ve aşk, ikili bir yapı oluşturarak devam ederken, tabiata ve çevreye ait güçlü imgelerle ve tarihsel göndermelerle bu mücadele desteklenmiştir. Ayçil'in tarihçi kimliğinin ve bir kasaba çocuğu olmasının bunda etkisi büyük olmalıdır.

Ayçil ilk iki şiir kitabını hece ile yazmıştır. Son kitabında ise bu kalıbın tamamen dışına çıkmıştır. Diğer tarafından onun şiirlerinde güçlü bir biçimde İkinci Yeni'den izler bulunmaktadır. Bu bakımdan "hece" şairi midir yahut kendisini son dönemin çokça tartışılan kavramı olan "yeni hece"ye mi dahil edeceğiz? Buna elbette zaman ve ilerleyen süreçte yazacağı yeni şiirleriyle kendisi karar verecektir. Yeni Hece derken ne kastedilmektedir, nihayetinde bu bile henüz üzeri kapatılmış bir konu değildir, tartışmaya açık beklemektedir. Bir başka deyişle, Yeni Hece dediğimizde biçimsel bir şeyden mi bahsediyoruz yahut sözcük tercihinden, imgeleme ve söyleyişe kadar uzanan ölçekte oldukça kapsamlı bir tartışmanın içinde miyiz, beklemek gerekmektedir.

Kaynakça

- AYÇİL, Ali (2016). *Arastanın Son Çırağı*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- AYÇİL, Ali (2001). *Naz Bitti*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- AYÇİL, Ali (2018). *Bir Japon Nasıl Ölüür*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- AYÇİL, Ali (2007). *Ceviz Sandıklar ve Para Kasaları*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- AYÇİL, Ali (2018). *Modern Türk Şiiri Söyleşisi*, Cumhuriyet Üniversitesi.
- AYÇİL, Ali (2005). *İkinci Bin Yılın Kavşağında Türk Şiiri İçin Umutlu Bir Yazı*, Hece Dergisi, S.108, s. 91-96.
- BOZDAŞ, Hasan (2018). *Bir Japon Ölüürken Konuşmalar*, Hece Dergisi, S. 257, s. 60-63.
- EROĞLU, Ebubekir (2018). *Modern Türk Şiirinin Doğası*, İstanbul: YKY.
- KARATAŞ, Berat (2017). *Sırası Gelen Çıkacak*, Tohum.
- KEKLİKÇİ, Cafer (2008). *Hayatı Çalınlamak İncelik İster Biraz*, Yeni Şafak Kitap.
- KOCABAŞ, Şadi (2019). *'Bir Güzün Güzelliği Çiğlere Düşmüş Gibi' Ölüür Bir Japon*, Dünya Bizim.
- KOÇ, Burak (2018). *Ali Ayçil ile Söyleşi*, İmge Dergisi, S. 10, s. 30-36.
- KORKMAZ, Ömer (2019). *Ali Ayçil ile Söyleşi*, Mahalle Mektebi, S. 50, s. 34-41.
- KUTLU, Mustafa (2001). *Naz Bitti*, Yeni Şafak Gazetesi, 7 Kasım 2001.
- ÖZEL, İsmet (2015). *Erbain*, İstanbul: Tiyo Yayıncılık.

TONGA, Necati (2018). Ali Ayçil Maddesi, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü.

TOPÇU, Nurettin (2014). *Var Olmak* (Haz: Ervedi ve Kara), İstanbul: Dergâh Yayınları.

YILMAZ, Mehmet-SÜMER, Mehmet (2018). “Şiir Dünyada Beyhude Olduğumuzun İzharından Başka Nedir ki”, *Şarkî*, S.5 s. 32-38.